

MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUP *FENOMEN GLAGOLJICE*
(Biograd i Zadar, 12. i 13. svibnja 2017.)

U Biogradu na Moru i u Zadru održan je 12. i 13. svibnja 2017. godine Međunarodni znanstveni skup *Fenomen glagoljice* koji su organizirali Grad Biograd i Sveučilište u Zadru, uz suorganizacijsku pomoć Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Staroslavenskoga instituta u Zagrebu, Zadarske nadbiskupije i Ogranka Matice hrvatske u Zadru. Skup je okupio četrdesetak istraživača iz Hrvatske i inozemstva (Austrija, Italija, Japan, Ruska Federacija i Slovenija), a u tematskom je žarištu skupa bilo zadarsko i biogradsko područje sa svojim bogatim glagoljskim nasljeđem.

Prvi dan skupa organiziran je u hotelu *Adria* u Biogradu. Svečano otvorenje, kojemu je prethodila staroslavenska misa u crkvi svete Stošije u Biogradu, održano je uz pozdravne govore organizatora i nastup učenika Glazbene škole Biograd. Potom je u prvoj sjednici održano osam izlaganja koja su se ticala povijesti glagoljice i glagoljaštva, od najstarijih spomenika do suvremene uporabe toga pisma. Sjednicu je započeo Giorgio ZIFFER sa Sveučilišta u Udinama izlaganjem *Crnorizac Hrabar i glagoljica*, u kojem se bavio tekstološkim i hermeneutičkim pitanjima vezanim uz Hrabrov traktat *O slovima*. Uslijedilo je izlaganje o. Jozе MILANOVIĆA, opata benediktinskoga samostana sv. Kuzme i Damjana na Čokovcu kod Tkona koji je podsjetio slušateljstvo na *Svetu braću Ćirila i Metoda i svetoga Benedikta – zaštitnike Europe*. Na temu povijesnih veza glagoljaštva i ovoga reda nadovezao se Josip BRATULIĆ iz Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti izlaganjem pod naslovom *Glagoljaši i benediktinci*. Benediktinska

je i tematika sljedećega izlaganja, onoga Marije-Ane DÜRRIGL iz Staroslavenskoga instituta u Zagrebu, koje je prikazalo *Svetoga Benedikta očima svete Hildegarde iz Bingena*. Na benediktinsku se problematiku nadovezuje prvo od dvaju izlaganja s epigrafskom temom: *Srednjovjekovna latinička i glagoljička epigrafija Rogovske opatije* Tomislava GALOVIĆA s Odsjeka za povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Drugo je izlaganje Save MIHEJEVA iz Instituta za slavistiku Ruske akademije znanosti u Moskvi: *K pročteniju ėpitařii popa Tehodraga*, koje se bavilo mogućnošću iščitavanja glagoljskoga utjecaja na ćiriličnom natpisu. Dva su izlaganja imala popularniju temu: Ana KOVAČEVIĆ iz Staroslavenskoga instituta govorila je o suvremenoj temi glagoljskih tetovaža (*Glagoljski natpisi na ljudskoj koži*), a Darko ŽUBRINIĆ iz Zagreba o spominjanju glagoljskoga pisma u svjetskim enciklopedijama, starim i suvremenim (*Glagoljičko pismo i hrvatsko*).

Nakon stanke uslijedila su izlaganja, većinom filološka, vezana uz mjesto održavanja skupa, šire zadarsko područje, te njegove pisane spomenike i znamenite ličnosti. Ne čudi stoga što je više izlaganja nastalo na temelju istraživanja jedinica iz zbirke znamenitoga zadarskoga glagoljaša Ivana Berčića (1824.–1870.) koja se čuva u Ruskoj nacionalnoj knjižnici u Sankt-Peterburgu. Tako je Milan MIHALJEVIĆ iz Staroslavenskoga instituta opisao *Tkonske fragmente brevijara iz 13. stoljeća* iz te zbirke, Andrej N. SOBOLJEV iz Instituta za lingvistička istraživanja Ruske akademije znanosti u Sankt-Peterburgu osvrnuo se na jezik

triju njezinih rukopisa 14.–15. stoljeća (*O jazyke treh rukopisej XIV–XV vv. iz sobranija Berčiča v RNB*), a Ivan BOTICA iz Staroslavenskoga instituta i Sanja ZUBČIĆ s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci pozabavili su se *Naknadnim zapisima u Berčičevim glagoljskim fragmentima* s povijesnoga i filološkoga stajališta. Nadalje, Marinka ŠIMIĆ iz Staroslavenskoga instituta istražila je i prikazala *Čakavski utjecaj u »Pašmanskom brevijaru«*, Grozdana FRANOV ŽIVKOVIĆ iz Zavoda za povijesne znanosti HAZU-a u Zadru predstavila je *Bratovštine otoka Pašmana i njihove glagoljske evidencije*, a Ivica VIGATO s Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru izvijestio je o rezultatima istraživanja *Leksičkih osobitosti glagoljskih knjiga sa zadarskog i biogradskog područja*. Glagoljaško pjevanje koje su sudionici skupa mogli čuti na jutarnjoj misi bilo je predmet izlaganja fra Izaka ŠPRALJE iz samostana sv. Mihovila franjevacca trećoredaca glagoljaša u Zaglavu na Dugom otoku, posvećenoga *Fenomenu glagoljskog pjevanja zadarsko-šibenskoga područja*.

Drugoga dana skupa, koji je održan u Svećanoj dvorani Sveučilišta u Zadru, mogle su se pratiti raznovrsne filološke teme, među kojima su neke povezane uz zadarsko područje: od grafije, paleografije i pisarskih pogrešaka, jezičnih opisa pojedinih spomenika, osvrta na zaslužne znanstvenike i ključne događaje hrvatske paleoslavistike, preko književnosti, tekstologije i digitalizacije rukopisa do širih kulturoloških pristupa. Sjednicu je otvorilo izlaganje troje autora iz Instituta za lingvistička istraživanja Ruske akademije znanosti u Sankt-Peterburgu, Vjačeslava V. KOZAKA, Diane D. BALAŠEVIĆ i Anastazije V. HARLAMOVE, pod naslovom *Grafičke i ortografske značaj-*

ke »Bule pape Grgura XI. Redu sv. Pavla prvoga pustinjaka«, kojim su autori dali paleografski opis hrvatskoglagoljskoga spomenika 14. stoljeća iz Zbirke rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Mateo ŽAGAR s Odsjeka za kroatistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu opisao je *Grafomorfološke osobujnosti glagoljskih liturgijskih rukopisa XIV. st.* Na to se tematski nastavlja izlaganje Jasne VINCE iz Staroslavenskoga instituta, *Tipologija pisarskih pogrešaka hrvatskih glagoljaša*. Jezikoslovna izlaganja posvećena analizi crkvenoslavenskoga i hrvatskoga jezika nastavlja Tanja KUŠTOVIĆ s Odsjeka za kroatistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, koja je predstavila *Usporedbu imeničkih deklinacija u protestantskom glagoljskom »Novom testamentu« i »Tkonskom zborniku«*. Morfološkom se istraživanju posvetio i Johannes REINHART sa Sveučilišta u Beču pokušavši objasniti postanak *Hrvatskoglagoljskoga nastavka -hi u prvom licu jednine imperfekta*. Marina MIJOČ iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu opisala je *Jezične značajke glagoljskoga rukopisa propovijedi popa Antona Šegote* iz rukopisne ostavštine Ante Marije Strgačića koja se čuva u Državnom arhivu u Zadru.

Prijelaz prema književnoj tematici obilježila su izlaganja s tematikom strukovne povijesti: izlaganje Josipa LISCA sa Sveučilišta u Zadru o *Glagoljici u znanstvenom opusu Dalibora Brozovića* te zanimljive *Crtime o izdanju glagoljskoga »Hrvojeva misala«* Anice NAZOR, zaslužne znanstvenice Staroslavenskoga instituta.

Tekstološkoj temi svoju je istraživačku pozornost posvetila Keiko MITANI sa Sveučilišta u Tokiju izlaganjem *Hrvatskoglagoljski prijepisi apokrifne*

priče »Legenda o dvanaest petaka«: tekstualne osobine i povezanost s drugim slavenskim prijepisima. Josip VUČKOVIĆ iz Staroslavenskoga instituta izlaganjem *Hrvatskoglagoljski srednjovjekovni vodič po Svetoj zemlji* predstavio je dosad nepoznat žanr u hrvatskoj srednjovjekovnoj književnosti iz *Vinodolskoga zbornika*. Antonija ZARADIJA KIŠ iz Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu dala je kulturološki pogled na hrvatskoglagoljski poučni tekst *Cvêt od krêposti u Tkonskom zborniku*. Ante TOPČIĆ sa Sveučilišta u Zadru povezo je glagoljski i latinični korpus starije hrvatske književnosti i kulture usporedivši *Glagoljašku ispovijed i Zoranićevo magijsko očišćenje*. Andrea RADOŠEVIĆ iz Staroslavenskoga instituta istražila je *Recepciju djela Matije Divkovića u zadarskom kraju*, i to u glagoljskim rukopisima *Košćičićeve zbirke propovijedi* (1681.–1684.) i u prijepisu Ante Raspovića iz Zadra iz 18. stoljeća. Petra STANKOVSKA sa Sveučilišta u Ljubljani ocrta la je *Značajke češke glagoljske Biblije*, napisane 1416. godine u praškom samostanu Emaus. Anica VLAŠIĆ-ANIĆ iz Staroslavenskoga instituta izlaganjem »*Knjige glagoljaške – kapucinske, karlobaške*« R. Levakovića, M. Karamana i D. A. Parčića predstavila je primjerke posttridentskih glagoljskih liturgijskih knjiga, jezično redigiranih prema istočnoslavenskim predlošcima, na koje je naišla istražujući knjižni fond kapucinskoga samostana sv. Josipa u Karlobagu. Zadnja dva izlaganja bavila su se digitalizacijom rukopisa. Marijana TOMIĆ sa Sveučilišta u Zadru predstavila je *Zagrljaj humanistike i informacijskih znanosti: digitalizacija rukopisa Zadarske nadbiskupije kao model suradničkog istraživanja u digitalnoj humanistici*, a Sandra POŽAR iz Staroslavenskoga instituta izvijestila je o

Problemu interpretacije oblika kod gramatičkoga označavanja teksta: primjer Drugoga beramskoga brevijara.

U stanci je predstavljeno izdanje glagoljskoga zbornika iz Berčićeve zbirke u Sankt-Peterburgu: *Glagoličeskij sbornik XV v. Rossijskaja nacional'naja biblioteka. Sobranie I. Berčića, f. 67, Berčić № 5 / Glagoljski zbornik 15. st. Ruska nacionalna biblioteka. Zbirka Ivana Berčića, f. 67, Berčić br. 5*. Izdanje su objavili Sveučilište u Zadru i Stalna izložba crkvene umjetnosti 2016. godine u nizu *Monumenta glagolitica Archidioecesis Iadertinae* (broj 20), a sastoji se od dvaju dijelova: faksimila i transliteracije, koju je provela i komentarima popratila zaslužna ruska istraživačica Berčićeve zbirke, pokojna Svetlana O. Vialova. Ovo vrijedno djelo predstavila je njegova urednica Anica Nazor.

Oba dana skupa organizatori su se pobrinuli za sadržajan popratni program. Poslijepodne prvoga dana za sudionike je organiziran izlet koji je obuhvatio posjet benediktinskomu samostanu sv. Kuzme i Damjana na Čokovcu i franjevačkomu samostanu sv. Dujma u Kraju na otoku Pašmanu te zavičajnomu muzeju u Biogradu, u kojem je u novije vrijeme uređena jedna prostorija posvećena glagoljskim spomenicima. Po zatvaranju skupa, nakon svečanoga ručka na zadarskoj Obali kralja Petra Krešimira IV, sudionici su mogli razgledati Zadar uz stručno vodstvo Radomira Jurića, koje je obuhvatilo između ostaloga posjet Stalnoj izložbi crkvene umjetnosti. Na svemu navedenom treba čestitati i zahvaliti Organizacijskomu odboru na čelu s predsjednikom Božom Došenom, osobito njegovu biogradskomu dijelu.

Organizacijska briga za sudionike na neki je način ostavila u sjeni sâm znanstveni skup, koji je kao takav također bio

kvalitetan, s novim i vrijednim izlaganjima čija je tematska širina bila poticajna. Stoga valja izraziti žaljenje što organizatori, vjerojatno zbog prevelika broja izlaganja, nisu uspjeli osigurati predviđeno vrijeme za raspravu, barem skupnu, nakon izlaganja. Šteta je isto tako što su-

dionici nisu dobili barem ručno izrađenu knjižicu sažetaka (ili njihov ispis), kako bi ostao neki pisani trag o skupu. No ostaje nada da će izlaganja, ili barem većina njih, biti objavljena u najavljenom zborniku radova sa skupa.

SANDRA POŽAR

O DIJAKRONIJSKOJ SLAVENSKOJ SINTAKSI – TREĆI PUT

3rd Diachronic Slavonic Syntax Conference
(Salzburg, Austrija, 3. i 4. studenoga 2017.)

U Salzburgu je 3. i 4. studenoga 2017. godine održana treća međunarodna konferencija *Dijakronijska slavenska sintaksa (3rd Diachronic Slavonic Syntax Conference)*, kao plod suradnje Odsjeka za slavistiku Sveučilišta u Salzburgu, koji je bio i domaćin konferencije, te Odsjeka za slavistiku Sveučilišta u Innsbrucku. U njihovo su se ime organizacije spremno prihvatile Imke MENDOZA te Sandra BIRZER koje su konferenciji dale i tematski okvir, određivši ga naslovom *Traces of Latin, Greek, and Church Slavonic in Slavonic Syntax (Tragovi latinskoga, grčkoga i crkvenoslavenskoga u sintaksi slavenskih jezika)*. Konferencija je održana uz financijsku potporu Zaklade Fritz Thyssen, a službeni su jezici bili engleski i ruski.

Već je naslov dao naslutiti da će službeni program iznjedriti vidljiv udio paleoslavističkih tema, što je u konačnici i potvrđeno odabranim referatima te izborom plenarnih izlaganja koja su oba bila vezana za (staro)crkvenoslavenske korpuse. Prvi je od njih, *Weighing the evidence: parallel data and Greek syntactic influence*, otvorio konferenciju.

U njemu je Hanne Martine ECKHOFF (Oxford) predstavila statističke rezultate istraživanja utjecaja grčke sintakse na starocrkvenoslavenski prijevod, temeljeći svoje izlaganje na (digitalnom) paralelnom korpusu koji sadrži *Marijinsko evanđelje* (11. st.) i odgovarajući grčki novozavjetni tekst.

Prvoga radnoga dana svoja je sintaktička istraživanja *Drugoga beramskog brevijara* (15. st.) predstavilo troje suradnika Znanstvenoga centra izvrsnosti za hrvatsko glagoljaštvo. *Absolute constructions in the Second Beram (Ljubljana) Breviary* tema je kojoj se posvetio Milan MIHALJEVIĆ (Zagreb), raščlanjujući dativ, instrumental i nominativ apsolutni u hrvatskom crkvenoslavenskom prijepisu brevijara i njegov odnos s latinskim izvornikom. U izlaganju *Croatian Church Slavonic non-strict negative concord proper in the light of Latin source texts: The Second Beram Breviary case study* Ana KOVAČEVIĆ (Zagreb) dala je na uvid statističke podatke o djelomičnom niječnom slaganju i utjecaju latinskoga izvornika na njegovo provođenje, dok je Jozo VELA (Zagreb), pod